

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

ALAPITOTTA: JÓZSAN MIKLÓS

Új év — új lélek

„Szükséges néktek újonnan születnetek.” János. III. 7.

Új évbe fordult velünk az idő, sőt új évtizedbe. Ráadásul még olyan a történelmi égalj is körülöttünk, mint aminőről azt szoktuk mondani a Bekecs alatt: „Nehéz idő jön, testvér!” Csoda-e, ha a láthatatlan idő most valóságossá fáj bennünk s lelkünk különös hangulat rabja lesz! Ennek a hangulatnak a jellemzésére nem tudok jobb szakvakat találni, mint a származásában, hangjában, bűnében és jajjában egyaránt legmagyarabb költőnk eme sorait:

„Tort ülök az elillant évek
Szőlőhegyén s vidáman buggyan
Torkomon a szüreti ének.”

Különös sorok, éppen olyan különösek, mint a mi hangulatunk 1940 küszöbén. Tort halottakért, temetéskor ülünk. Mi köze hát a vidám szüreti éneknek hozzá?

Tőlünk is elillant egy év. Máskor azt mondanók: meghalt a király — éljen a király. Ma úgy érezzük: komoly, nagy veszteség, temetés. Al-munkban fordul elő néha, hogy szívszakadva zokogunk egy koporsó lábainál, nem is tudjuk, kit siratunk, csak érezzük, hogy a néma távozó nagyon közel állt hozzánk, nagyon a miénk. Látni akarjuk. Remegő térdekkel emelkedünk fel hozzá, fellebbentjük a szemfedőt s íme, aki ott fekszik halottan, csukott szemekkel, — mi magunk vagyunk.

„Mindennap meghalok” — mondja Pál apostol. S csakugyan, mindennap meghalunk. A reggel friss életerejét estére megőrli a munka, a hajnal esillogása megfakul a szemekben is mire leszáll az alkony, reménységünk lehervadhat, ábrándvilágunk összedülhet, a nevetés durja sírás molljába temetkezhetik: egy nap alatt. Hát még ilyenkor, két év határmesgyén s éppen most? Mindennap meghalunk, minden évtalálkozás figyelmeztetés, hogy életünk homokóráján egy töl-

tés ismét lejárt, vénülünk s ki tudja, mire vénülünk meg, vagy ad-e is alkalmat a történelem, hogy megvénülhessünk egyáltalán. Kétségtelenül: tort ülünk ez elillant év szőlőhegyén s balsejtelmekkel telt a poharunk.

Az ó-egyiptomi papok el szoktak volt látogatni nilusi hajósok, vidám társaságok összejöveteleire s mikor a jókedv, a nevetés tetőfokra hágott, beledörögtek az öröm-zsivajba: „Emlékezzetek az elmúlásra!” Hogy elnémult egyszerre a kacaj! A hajósok közé aztán lassanként új emberek jöttek, néptöredékek a turáni szumír műveltség örökösei közül s egyszer csak megfordult a papok komor szózatára következő hangulat. Elmúlunk? Ez a sorsunk? Semmit se lehet tenni ellene? Akkor hát csak azért is, forogjanak a kupák, esengjen a dal, ne vessünk arcába a végzetnek, daccal, göggel, halálos féktelenül. Mintha csak magunkra ismer-nénk ebben a hangulatban. A mindig pusztulás szélén ingadozó magyar létből fakadt magyar dacra, magyar sirva-vigadásra, mohipusztai, mohácsmezei öngyilkos dorbézolásra, a jégesőben szőlőtökéit pusztító gazdára: Hadd lássuk, Uram, mire megyünk ketten! Tort ülök az elillant évek szőlőhegyén s torkomon, igen, torkomon vidáman buggyan a szüreti ének.

Ez az értelme ennek a különös versnek, ennek a mi mai különös hangulatunknak, az elmúlás és a dacból vigadás, az élet és a halál kikerülhetetlen és örökös szembenállásának tragikus következményeként.

Hát vajjon, tényleg nincs más út, más lehetőség, más magyar megoldás, csak az élet és a halál, az elmúlás és a mámorba fojtott aggodalom, a nagy temetkezés, vagy a magnum áldomás véglete?

Az idők mélyéből, a Biblia ódon lapjairól megindul erre a kérdésre egy hang, szelid és halk, de az örökkévalóság földet és egetrázó sodrásával benne: „Szükség tinéktek újonnan születetek!”

Mit jelent ez a parancs, ez az útmutatás, ez az íge? Ha jól megértjük: a megoldást jelenti mai hangulatunk és helyzetünk végletei közt. Az újjászületés ugyanis egyesíti magában a halált és az életet, a lemondást és az örömet, a kikerülhetetlennek látszó végleteket. Az újjászületésben benne van a halál, mert régi énekünknek el kell pusztulnia benne és benne van az élet, mert csak újjászületve fogunk igazán élni. Benne van a lemondás, mert hiábavaló és öngyilkos búfelejtés önkábulatának véget kell vetnünk és benne az öröm, mert soha nem érzett lobogással kering az újjászületett ember vére.

Szükséges nekünk újjászületnünk. Jézus kétszer mondotta meg határozottan, minden tévedést kizáróan, hogy mi a szükséges dolog. Először Máriának és Mártának, az élet apró dolgaiban összekülönbözött testvérpárnak, másodszor pedig Nikodémusnak, Izrael tanítójának, aki egy nemzet és egy nemzedék terhével a vállán ment hozzá. S

mind a kétszer a lélek útjára hívta és küldte a rá-szorulókat. A mi utunk sem lehet más, akár mint egyének, magános, eltévedt gyermekek fordulnak hozzá, akár mint nagyobb otthonunk, hazánk és egyházunk aggódó tagjai. Újjá kell születnünk, mert ez a mai valónk gyenge és gyarló, bűnökkel és határozatlanságokkal telített. És újjá kell születnünk, mert nagy idők, nagy feladatok közelednek felénk az új esztendőben, nagyobbak, mint amilyenekkel mai énünk megbirkózni tudna.

Istennek legyen hála! az újjászületés mikéntjéről kitűnő példákkal szolgál a multunk. Európa eme viharzónájában nem számbeli ereje, nem szerencsés csillagzata, nem is a körülélő népek kegye tartotta meg a magyarságot több, mint ezer éven át, hanem egyesegyedül az a tehetsége, hogy a válságos időkben tudott újjászületni. Nem volt század, melyben keletről, vagy nyugatról, északról, vagy délről ne közeledett volna dübörögve határaink felé a végzet szekere. Ilyenkor nálunk is összekavarodtak a lelkek, a megmentés útját keresve egymással szembeálltak, pártoskodás, gyűlölet és mámorba fojtott sorsfélelem karjaiba dőltek. Mielőtt azonban a végső megsemmisülés bekövetkezett volna, érthetetlen és hihetetlen módon mindig megváltozott a magyarság lelke. A pártoskodók egy táborba gyűltek a gyűlölködőkből rajongók lettek s a mámorba bukó aggodalom megtanult rebbenés nélkül szembenézni a valósággal. A legválságosabb pillanatokban mindig újjá tudott születni ez a nemzet. Volt idő, hogy nem tértünk magunkhoz idejében, vagy nem volt elég az erőnk s keresztül gázolt rajtunk a történelem szekere, volt idő, hogy századok háborúja úgy kiirtotta a magyarságot, hogy lézengve is alig találtatott már a Kárpátok övezte hazában, volt idő, hogy nyelvét sem hallatta már s ájult közönnyel pusztult, vagy olvadozott be látszólag a körülélő népek nagy katlanába, ám mikor ellenségeink már diadalünnepre készülődtek, egyszerre csak megmozdult a halottnak látszó nemzet, megmozdult és újra élni kezdett.

Az első halálos veszedelem e haza földjén a kalandozások korában ért minket. Szétforgácsolt erővel, prédálásra nevelt, világ kőborává szokott nemzedék vesztett esatát a Lech vize mellett s minden jel arra mutatott, hogy a vándornépek nyomában, agathirzek, kelták, dákok, szlávok, avarok után Árpád népe is kikopik a Duna mellől, hiszen semmi építő akarat le nem gyökerez-tette még hozzá. S Géza fejedelem alatt mégis megtörtént a csoda, letelepedtünk, berendezkedtünk, keresztényekké lettünk, a nyugati kultúra szokásai és vívmányai előtt népünk keleti lelkét megnyitottuk. Távol legyen tőlünk, hogy érdeme- ket akarjunk elvitatni István királytól, de az első magyar újjászületés forrását Gézában látjuk.

S aztán a véres századokon által mindig akadt valaki, hogy új életre, megváltozott és megváltó lelkiségre hozza a magyarságot a történelmi vihar legtizenkettedik órájában. IV. Bélától Széchenyiig

és Kossuthig s onnan Horthy Miklósig mindig akadt magyar próféta, hogy ezt a lelki újjászületést megindítsa.

Az újjászületések mikéntjének tartalmi értékei pedig mind egy irányban mutatnak. Minden magyar újjászületés itthonról és alulról indult, a magyar földtől, a magyar lélekből, magyar múltból. Ami külföldről jött, lett légyen bármilyen esábitó, még soha sem hozott mást nekünk, mint trójai falovat, álcázott kardot, csokoládéba burkolt mérget. A görög monda szerint Herakles sokáig küzdött Anteuszal, a föld fiával, mert valahányszor földre sujtotta, újabb erőt nyert az anyjától, a földtől. Végül is a levegőbe emelte, hogy ne érintkezhessek a földdel és úgy fojtotta meg ellenfelét a hitregebeli hős. Mi is így vagyunk: amíg a saját talajunkon állunk, amíg a magyar föld magyar lelkisége áll tetteink mögött, addig nem kell félnünk semmiféle történelmi vihartól, de ha elhagyjuk ezt a talajt, ha idegen áfiumok, külföldről behozott mézesmadzagok után kapunk, akkor már cseng a pusztítva közeledő végzet előtt megvert lélekharang. Azt mondotta volt Kollonich, az osztrák ház legmagyargyűlőbb minisztere: először katolikussá, azután kol-dussá s végül németté teszem a magyarságot! Isten mentsen attól, hogy sérteni kívánjam jó magyar római katolikus testvéreinket, de a lelkem áldja a Mindenhatót, hogy olyan vallás követőjévé tett engem, amely lehet számbelileg kicsiny, vagyoniilag szegény, tudományban elégtelen és nagy emberekben fogyatkozó, de itt született, magyar földön, magyar emberek lelkéből és soha nem is volt köze semmihez, ami nem magyar!

1940 egyházi szempontból is nagy lehetőségekkel vár reánk. Nemesak új év, de új évtized köszönt reánk benne, mégpedig jelentős évtizedek fordulójaként. Ötven évvel ezelőtt épült ez a budapesti templom, 1890-ben. Akkor új lelkesültséggel lobogott az unitárius lélek s arról ismertek minket, mint Jézus tanítványait, hogy szeretjük egymást. Három évtizeddel ezelőtt angol és amerikai unitáriusok tömege látogatta meg ezt a templomot, Dávid Ferenc születésének négyszázéves évfordulójára jövet. Ugy látszott, diadalt ült a magyar unitáriusság. 1920 azonban már az anyjáról leszakított és árvánlétének útját tapogató templom képét állítja elénk. 1930 a gazdasági válság éve. Most pedig 1940 jön s elsőnek is új alkotmányt hoz kicsiny egyházunknak. Húszéves árvaság, úttalanság, tanáctalanság és hanyódás után talán most megtalálja hivatásának útját az ideárvult egyház. Csak mintha még mindig hiányzanék nálunk valami, az az újjászületés, amiről Jézus mondotta, hogy szükséges nekünk. Ötven évvel ezelőtt nyílt tekintetű, egymást szeretettel támogató, puritán lelkű unitáriusok építették ezt a templomot. Vajjon megvan-e még közöttünk ma is ez a nyílt tekintet, ez a szeretet, ez az önzetlen összetartás, ez a puritán egyeneslelkűség? Elmondhatjuk-e nyugodtan, hogy mi Jézus tanít-

ványai vagyunk, mert szeretjük egymást? Vallhatjuk-e a tántoríthatatlan őszinteségű Dávid Ferenc méltó utódainak magunkat? S hihetjük-e, hogy nem a mi hibánk, ha a nem is olyan régen szépen terebélyesedő magyar unitárius fa hervadozik és száradozik, mintha belső féreg rágná keresztül életereit?

Szükséges minekünk is újjászületnünk, a magyar földből, a magyar lélekből, a magyar múltból támadó, szent akarással, az egy Isten gondviselésébe vetett rendíthetetlen hittel. Áldott lelki újjászületést kívánok az unitárius olvasónak erre az 1940-ik évre.

Szent-Iványi Sándor.

MAI KÉRDÉSEK

Semper reformari.

Évszázadokban szemlélődve és gondolkozva, a folyton növekvő zaj és az irány megismerését lehetetlenné tevő kuszáltság arra engednek következtetni, hogy új világ küszöbén állunk.

Az emberi civilizáció, a technika haladása túlszárnyalta, elnyomta az emberi társadalom kulturális fejlődését. Az erkölcsi értékek harca küzd a materialista életszemlélettel.

Ebben a harcban a lelki tényezők érvényesülését az egyházak képviselik.

A magasztos feladat az emberi haladást szolgálja, mert az emberi kultúra fejlődéséből — a tömegpszichológia ismerete szerint — a lelki tényezők ki nem kapcsolhatók.

A lelki tényezők mindenkor domináns része a hit. A hit: vallásos formába sűrűsödve. Az unitárius vallás formájába sűrűsödött hit: az önmagából való egy Isten hit arra kötelezi a vezetőket, hogy jó cselekedetekben tegyenek tanúságot hitükről. Nem az, aki mondja... hanem, aki a jót cselekszi, megyen be a Mennyek országába.

A mai idők — a dicső, de szomorú múlt után — megint olyanok, hogy minden egyes unitárius csak a közösség céljához szabott jót szabadna, hogy cselekedje!

A jó cselekedetek mértéke nem az egyéni érték-mérő, hanem a közösség történelmi parancsa. Ez a parancs pedig arra figyelmeztet, hogy a vezetésben való túlhajtott demokratizálás: bomlasztó erő. A haladást mindig a kiválasztódás arisztokratizmusa biztosította, — mert ennél találhatók meg az erkölcsi tényezők.

A hierarchia szellemi arisztokratizmusa minden vihart kibíró erőnek bizonyult. Egészséges organizáció nélkül nincs marandandó élet.

Az élet marandóságának parancsa: semper reformari.

Azt azonban csak az elhivatottak valósíthatják meg. Az elhivatást a szellem felsőbbsege és a cselekvés hatékonysága sejtetik.

Ezt igazolják egyházunk szűk története és a nagy közösségek évszázados reformjai.

Ezeket a gondolatokat egyházi életünk jelenségei váltották ki — azzal kapcsolatban, hogy Simén Dániel egy rég vajudó kérdést dobott fel-színre: liturgiánk reformjának kérdését.

Erről dr. Boros György — az első nyugalmazott unitárius püspök — már 1932-ben megjelent közismert munkájában (Szertartások stb.) részletesen tájékoztat (1932.) ugyan, de a felvetett kérdésben nem kimerítő.

Ráutal arra, hogy ezelőtt jó néhány évvel megpendítette egy pár lekipásztorunk buzgósága „liturgiánk reformját”. Reméli, hogy „...rövid idő alatt meg fognak kezdődni a megbeszélések s azokat követni fogja a hivatalos tárgyalás és egy szerencsés és kívánatos reform”. (Keresztény Magvető és 14. füzet, 1932. Kolozsvár.)

Itt utalok dr. Tóth György: Törvénygyűjteményére is, ahol az istentisztelet rendjére vonatkozó szabály közölve van.

Ilyen előzmények után kívánatos, hogy Kelemen Imre hozzászólását még több kövesse.

Ez a kérdés azonban az „egyéni elgondoláson” felül emelkedő problémát rejteget. Rejtegeti a Dávid Ferenc korától korunkig fejlődött „Istentisztelet” — különböző formáinak és e formák okainak ismerését.

Tudnunk kell, hogy Dávid Ferenc minő okból rendelte, hogy „egyenes derékka” álljunk Isten előtt és tudnunk kell, hogy Lorántffy Zsuzsanna imádságba feledkezése minő szokás bevezetését vonta maga után a kolozsvári eklézsiánkban is. És tudnunk kell, hogy a mai kor követelménye: az unitárius liturgia tartalmába mit kíván bele vinni és unitárius szempontból mit nem lehet és nem szabad belepréselni.

Olvasás közben megjegyeztem, hogy Simén Dániel egy továbbképzőre készült javaslatát már az 1939. évi főtanácsra „befuthatónak” tartott. Nem, az egyháznak még nem ilyen sürgős! A gyors megvalósulás kizárja a „tudás és közakarát érvényesülését”. Az általa kívánt lendület a megkívánható idő alatt ki kell, hogy fújja a polyvát az aranyszemek közül.

Kelemen Imre helyesen mutat rá, hogy énekeskönyvünket is egy-két ember lendítette a megvalósulás felé — a nélkülözhetetlen körültekintés mellőzésével. Hamar-munka ritkán jó!

A liturgia kérdéshez az előző anyag részletes feltárása és a megkívánható *elvi* szempontok *gyakorlati* beállítása nélkül az érdekeltek és döntésre hivatottak hozzá sem szólhatnak. Rendszeres és alapos tanulmányba foglalandó össze az egész anyag.

Külön kiemelendők egyes vidékek szokásai, amelyek megvizsgálandók.

Simén Dániel fejtegetései egy továbbképzőn helyes szempontokat juttattak volna kifejezésre, azonban hiányzik az egyes kérdések hitvallási

szempontból való analizálása. A hitvallások története nem hanyagolható el egyetlen egyházi kérdésben sem s így ennél a nagy horderejű kérdésben éppen nem mellőzhető a liturgia fejlődése a mi egyházunkban.

Az valóban megengedhetetlen, hogy az unitárius istentisztelet ne legyen szigorúan egyforma.

Egyházközségi gondnokságom idején Budapesten is presbiteri tanácskozás tárgya volt, hogy a néhány pap között is eltérő az istentisztelet rendje. Hivatalos lépések is történtek — az önfejűség és nem a fejetlenség megszüntetésére — siker nélkül. A hitbéli szabadsága, individualizmusa mégsem engedhető meg az istentisztelet külső rendjére nézve.

Egyáltalában nem tudtam máig sem eredő okát adni az önfejűségen kívül annak, hogy egyházi törvényünk ellenére egy történeti egyház istentisztele egyéni tetszés szerint változhassék. De nemcsak az istentisztelet *rendje*, hanem annak ideje és helye tekintetében is mutatkoztak rendszertelenségek.

Az E. K. T. 1920. május 30-án kiadott rendeletében utasította a lelkész fiait, hogy minden esetben ragaszkodjanak az „egyházi törvényekben, hivatalos rendeletben és *egyes helyi régi* gyakorlatban megszabott *alkalmak*-hoz, amikor istentiszteletet tartani kötelesek, de nem engedte meg az *eltérést* az istentisztelet rendjétől.

Ezt pedig egyházi törvény szabályozza. A liturgia kérdésének megoldása tehát nemcsak abból áll, hogy 1-től pontokba foglalandó az elképzelt istentisztelet egyes mozzanata, hanem a fennálló törvény (Főtan. jkv. 86—1904. dr. Tóth törvénygyűjteménye) rendelkezéseinek figyelembe vételével rendszeres törvényjavaslat készítendő.

Ennek a javaslatnak *általános* és *részletes* indokolásában kell kifejtetni, okát adni teológiai, hitbuzgalmi, hitéleti és tömegpszichológiai szempontból annak, amit az egyház *törvényre* fog tenni.

Nem volna figyelmen kívül hagyható az unitárius egyház tanítása a pap és a hívek viszonyáról.

A liturgiával szoros kapcsolatban van a most szintén felszínen lévő egyházi énekek és *éneklés* kérdése, amit szorosán egybekapcsolandónak tartok a liturgia kérdésével.

A magyarországi gyakorlatra — mint bizonyítékra azért nem lehet hivatkozni, mert ez is afféle önkényes kezdeményezés — az egyetemes egyházi szempontokat képviselő főtanácsi út nélkül. És nem is — egyforma gyakorlat ma sem.

A liturgia kérdése a történelmi unitárius egyház egyik hitéleti nagy kérdése. Azt a magyar unitárius egyházakra *egységesen* kell megoldani.

A magyarországi egyház-alkotmánnyal kapcsolatban az istentisztelet rendjére vonatkozó szabályok nem is vonattak a törvényi szabályozás

körébe. Ez a magyar unitárius egyház liturgikus egységének gondolatát feltétlenül zavarta volna.

Ez egyszerű észrevételek azt igazolják, hogy a liturgia kérdésében jelentkező össze-visszaság megszüntetése és a mai kor jogosult követelményének megvalósítása feltétlenül megoldandó feladat szerintem is. Itt már a hibák szépségflastrommal nem hozhatók helyre. Ott nem novelláris toldozgatásról, hanem *gyökeres* megoldásról, a történelmi szempontok útmutatása szerinti gyökeres és nem modern radikális megoldásról van szó.

A modern radikalizmus a mult sutbavetésével autokratikus és erőszakos módon szereti megoldani az elébe került kérdéseket.

Az egyházi élet — a lélek nyugalmát van hivatva védeni, óvni, erősíteni, tehát a lelkeken erőszakot gyakorolni — közösség ellenes, vallásellenes cselekedet, ha alkotmányos keretben viszik is végbe.

A fejlődés örök törvénye az emberi közösségi élet fejlődésében ugrást nem ismer. A fejlődés vonalát megtörő erőszak megszüntével — a fejlődés a megtört vonalba visszakapcsolódva megy végbe. *Panta rei!*

Dr. Tóth György.

SZERETETMUNKA

Karácsonyi ünnepélyeink.

Nőszövetségünk Budapesten karácsonyi akciója javára szépen sikerült vásárt rendezett *vitéz Nyiredy Gézáne* főtítkári irányításával. A szegények részére összegyűjtött pénz és szeretetadományokat *Barabás Istvánné* pénztáros osztotta ki dec. 20—23. napjain a Nőszövetség székely bútorokkal berendezett szép helyiségében. Az Unitárius Nőszövetség karácsonyi akciójáról és munkájáról szóló elszámolást lapunk korlátozott terjedelme miatt az ideai esztendőben nem tudjuk közreadni, azonban gondoskodás történt arról, hogy az nyomtatásban, mint Nőszövetségi Értesítő megjelenjen s azt elküldik mindazoknak, akik az akcióhoz adománnyal járultak hozzá. Isten áldja meg asszonyaink lélekből fakadó szeretetmunkáját s fizesse meg azt a sok gondot, törődést és fáradtságot, melyet szegényeink megsegítése érdekében magukra vállaltak.

BUDAPESTEN

a Koháry-utcai templomban dec. 21-én karácsonyfa ünnepélyt rendezett a Nőszövetség. Csaknem az összes unitárius iskolás gyermekek találkozója volt ez a hangulatos délután. Imában és énekben emelkedtünk a szeretet ünnepén a szeretet Atyjához. Jézus születéséről szóló bibliai részt *vitéz Nyiredy Szaboles VIII.* gimnazista tanuló olvasta fel. Gyermekeink közül szavallatokkal sokan örvendeztetek meg bennünket. *Barabás István* lelkész szeretetteljes szavakkal köszönte meg azt az áldozatkészséget, amivel a Nőszövetség és mások is lehetővé tették az ünnepélyt és ezután szegény gyermekeink részére ajándékot osztottunk szét.

HÓDMEZŐVASÁRHELYEN

a templomban dec. 20-án tartottak szépen sikerült karácsonyfaünnepélyt, melyen mintegy hatvan gyermek, nagyrészüik iskolás, jelent meg szüleivel

együtt. *Biró Lajos* lelkész és felesége nagy szeretettel készítettek elő a karácsonyfa ünnepélyt s a gyermekek megajándékozásához szükségesek a hívek ajándékaiból kerültek össze. Az ünnepélyen szép beszédet mondott *Osváth Gábor VI. o.* tanuló. Szavallatokkal szerepeltek: *Makó Pál*, *Berényi Piroska*, ifj. *Ormos Pál*, *Csiki Erzsébet*, *Maksa Erzsébet* tanuló, *Szakács Margit* tanuló imádságot mondott. Beszédet mondott *Biró Lajos* lelkész és *Ferencz József* központi missziói lelkész, aki a gyermekek figyelmét egyházunk magyarkúti pihenőjére hívta fel.

KRÓNKA

Az Unitárius Egyházi Zenekar és az Emerson Guild

karácsony másodnapján zsúfolt padsorok előtt rendezett angol nyelvű istentiszteletet. A szolgálatot *Józan Miklós* püspöki vikárius és *Szent-Iványi Sándor* lelkész végezte angol nyelven, az istentisztelet rendjében két alkalommal angol nyelvű gyülekezeti ének, három alkalommal pedig az Egyházi Zenekar segítette a lelkeket Istenhez emelni. Az istentisztelet elején *Nagy Sándor* énekvezér adott elő karácsonyi hangulatú előjátékot a harmóniumon. Utána a zenekar *Corelli* karácsonyi koncertjéből adta elő a „Pastorale”-t. Bibliaolvasás után *Demény Dezső* karácsonyi Offertóriumát énekelte *Várhelyi Sándor* kamaranékes a zenekar kísérete mellett. A vendég szólista szép előadása igazi élményt jelentett a hallgatóság számára. Ima után *Sztojanovics Jenő* Ave maris stella c. karácsonyi műve került előadásra, a szoprán szótól *Dánielné, Magyar Ilona* énekelte a zenekar kíséretével. A darab előadása magával ragadta a kifejezés ritmusába a zenekart és — a hallgatóságot.

Az Egyházi Zenekarnak ez volt első nyilvános szereplése. Nyugodtan elmondhatjuk, hogy ez a bemutatkozás — nem járt kudarccal. A zenekar karnagya: *H. Kelttscha Nándor*, vendégünk, aki három évtizede szolgálja már a magyar zenekultúrát, mint hegedűművész, zenepedagógus és karnagy, egyéni kiválóságát és érdemeit lapunknál jóval nagyobb nyilvánosságú napilapok méltatták nem egyszer. Arról a türelmről, lelkesedéstről azonban, mellyel az Unitárius Egyházi Zenekart összekovácsolta, nekünk kell számot adnunk — a legnagyobb elismerés hangján.

Az istentisztelet után tea volt a Nőszövetség és a Leányegylet helyiségeiben, mikor is a zenekar hálás tagjai *Turi-Jobbágy Miklós* afia egyik gyönyörű festményét és egy vezénylő pálcát nyújtottak át hálájuk jeléül karnagyuknak s apróbb emléktárgyakkal kedveskedtek a két vendég-szólistának.

Itt közöljük a karácsony másodnapján szerepelt zenekari tagok névsorát. I. hegedű: *Szent-Iványi Sándorné, dr. Bodóczy Lajos, Izsó Livia* és *Koleszár Vilmos* (vendég). II. hegedű: *Bodóczy Sándor* és *Mátka Lajos*. Brácsa: ifj. *Soós Sándor* (vendég). Cselló: *Tarján Árpád* és *Turi-Jobbágy Miklós*. Harmónium: *Hollóssy-Filip Piroska*.

RÁDIÓ KÖZVETÍTÉSI Istentiszteleteinket Koháry-utcai templomunkból az alábbi időpontokban január hó 21-én d. e. 9 órakor szolgál: *Barabás István* lelkész, február hó 4-én d. e. 9 órakor szolgál: *Szent-Iványi Sándor* lelkész.

HIREK

Lapunk olvasóinak Istentől áldott újesztendőt kívánunk.

KEDVES HIVEINKNEK helyben és vidéken a karácsony és újév alkalmából küldött szíves jókívánataikért ezúton mondok hálás köszönetet. S kívánok én is — családostul együtt — Mindnyájoknak minden jót a boldogabb Magyar Újesztendőre! Szeretetteljes üdvözlettel: **Józan Miklós** püspöki vikárius, felsőházi tag.

Kelemen Béla egyházközségi gondnokunkat Magyarország Kormányzója m. kir. főkapitány-helyettesé nevezte ki. Magas kitüntetése alkalmából őszinte szeretettel üdvözöljük.

Egyházközségünk közgyűlést tartott dec. 17-én, melyen elfogadta az 1940. évi költségvetési előirányzatot. **Kelemen Béla** egyházközségi vagyongazdálkodó gondnok szomorúan állapította meg, hogy ötesztendős gondnoki munkája során ez az első deficites költségvetés, melynek oka azonban nem a hibás gazdálkodásban, hanem az egyházakat is nehéz helyzet elé állító beruházási hozzájárulás nagy összegében keresendő. Híveink akkor sietnek egyházközségünk segítségére, ha egyházi adójukat felszólítások bevárása, sürgetések és behajtások nélkül pontosan és idejében fizetik meg, mert ezzel sok adminisztrációs költséget takarítanak meg az eklézsiának. A közgyűlés a Kebli Tanács által még kellőképpen elő nem készített megválasztott kántorunk megerősítésének kérdését elhalasztotta.

Az unitárius rendőrök vallás-erkölcsei oktatását tíz esztendőn keresztül végezte **Józan Miklós** püspöki vikáriusunk. Most hetvenedik életéve betöltésekor fiatalabb erőnek adta át ezt a munkakört s a rendőrtisztület unitárius vallású tagjai oktatását **Szent-Iványi Sándor** lelkészünkre bízta. **Dr. Éliássy Sándor** a rendőrség budapesti főkapitánya meleghangú levélben köszönte meg hetvenesztendős püspöki vikáriusunk értékés és eredményes tizesztendős munka visszatekintő munkásságát.

Dr. Csiki Gábor: Gondolatok a hit világából c. könyvét az erdélyi Keresztény Magvető karácsonyi számában **dr. Fikker János** teol. dékán ismerteti. Az értékes munka három pengőért kapható a Misszió Ház lelkészi hivatalában.

Bőjti áhitatot tartunk Koháry-utcai templomunkban f. évi február 11-től március 17-ig minden vasárnap este 6 órakor. Lelkészeink felváltva teljesítenek szolgálatot. Elmélkedés főtárgya: „Béküljétek meg Istennel!” (2 Cor. V. 20.)

Borbély Zoltán hírlapíró hívünk „A rendőrség és a sajtó” címen decemeber 22-én érdekes előadást tartott.

Húsz énekeskönyvet adományozott szegénysorsú, de jóelőmenetelű unitárius gyermekeink támogatására **Kaáli Nagy Béla** okl. gazda, szkv. százados atyánkfia **Ferencz József** lelkész útján. Nemes lélekből fakadó adományaért fogadják hálás köszönetünket.

A Konferenciás Tábor a Téli konferenciát febr. 8–11. napjain tartja. A konferencia a *hábarú és béke kérdését* veti föl és három előadásban foglalkozik ezzel a problémával. Az előadásokat d. u. 5 órai kezdettel tartják febr. 8–10. napjain, az Unitárius Misszió Ház gyülekezeti termében. A befejező istentiszteletet 11-én d. e. 11 órakor a pestszentlőrinci unitárius templomban. Ugyanott délután vallásos ünnepélyt is rendeznek. Részletes műsört később közölnek.

A Heltai Gáspár Bibliakörben a bibliaórákat **Szent-Iványi Sándor** lelkész tovább folytatja jan. 13. és 25-én. A februári időpontokat az istentiszteleti sorrenddel együttesen közöljük, minden hónapban. Érdeklődőket szívesen látunk.

Az Erdélyi Férfiak Egyesülete az 1940. évre „Erdélyi Kalendáriumot” boesátott közre **dr. Makkai László** felelős kiadásában. A bibliofil kiállítású miniatűr kis naptár sok unitárius vonatkozást tartalmaz. Címlapjának rajza **Tinódi Lantos Sebestyén** Cronicájának címlapja után készült. Az eredeti 1554-ben készült Kolozsváron az unitárius Heltai Gáspár nyomdájában. **Mikes Kelemen** 1719-ben szeretett néjéhez írott újesztendői köszöntése vezeti be a szövegrészt, mely 12 illusztrált kis székely népdalt közöl. Közülük egy-egy **Kriza János** püspökünk és **Szent-Iványi Mihály** költőnk gyűjtéséből való. A naptárt Erdély kétezeresztendős kronológiája zárja be. A pompás kiállítású kis „Erdélyi Kalendárium”-hoz szeretettel gratulálunk s azt olvasóink szíves figyelmébe ajánljuk. Ára kettő pengő, mely jóléti célokat szolgál.

Egyetemi istentiszteleteink sorozatában jan. 8-án **Pethő István** lelkész prédikált. Örömmel jegyezzük fel, hogy most már 36-on, kétszer annyian jelentek meg, mint a legelső alkalommal.

Erre az istentiszteletre a középiskolák utolsó osztályát végző tanulókat is meghívtuk. A háziasszonyi tisztet **Pethő Istvánné, Tonboly Jánosné, Székely Domonkosné** töltötték be. A teán résztvevők **Ferencz József** lelkész felszólalása után perselygyűjtést rendeztek, mely 15.36 pengőt eredményezett a testvér finn nemzet javára. A legközelebbi istentiszteleten február 5-én **Szent-Iványi Sándor** lelkész végzi a szolgálatot.

Nevezetes évfordulók között állunk. Négyszáz esztendővel ezelőtt 1539 végén született **Socimus Fausztusz**, a lengyel unitarizmus szellemi vezére és 1540 elején **János Zsigmond**, az első erdélyi fejedelem, a magyar unitarizmus nagy jótevője. Emlékezetüket szeretettel őrizzük s lapunkban is felelevenítjük.

A nemzetek közötti egyetértés és békeesség szellemének elősegítéséről jan. 14-én az istentiszteleteken templomunkban megemlékeztünk. A szolgáló lelkészek felolvasták **dr. Cornish Lajos** világszövetségi elnök üdvözlő levelét, mely jó hatást tett a hívek körében.

Henriod Lajos svájci lelkész a Nemzetközi Jóbarátság Egyházi Világszövetség főtitkára karácsony előtt látogatást tett Budapesten s felkereste **Józan Miklós** püspöki vikáriusunkat. A Világszövetség magyar tanácsa ülésén részünkről **Ferencz József** lelkész vett részt.

A Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetsége a karácsonyi könyvpiacon két új könyvet jelentetett meg. Mindkettő két fiatal erdélyi unitárius író munkájának második, de első budapesti kiadása. **Balázs Ferenc**, egykori nagytehetségű mészki lelkészünk hatalmas proféciája „Rög alatt” most jut el megérdemelt figyelmet keltve a nagyközönséghez és ugyanide jut **Bözödi György** fiatal író első munkája: „Székely bánja...” A könyveket olvasóink figyelmébe ajánljuk.

VIDÉK

Bartók Géza polgárdi lelkészünket dec. 30-án a székesfehérvári lajstromos választókerületben egyhangúan első pótképviselővé választották meg. Megérdemelt közéleti munkásságának elismerését látjuk megválasztásában. Szeretettel üdvözöljük.

Nyitrai Mózes kocsordi s. lelkészünk lemondott állásáról és elfogadta a lupény-vulkáni gyülekezet meghívását. **Simén Dániel** teol. tanárrá történt megválasztásával megüresedett lelké-

szí állásra. Új munkahelyén törekvéseire Isten gazdag áldását kérjük.

Dr. Májay Ferenc kaposvári árvaszéki ülnök hívünket, Pestszenterzsébet megyei város polgármesterévé választotta meg. Személyében kiváló közigazgatási szakember vette át az egyik fontos pestvidéki város dolgai irányítását. Nagy elfoglaltsága ellenére, egyházi téren is reményeket fűzünk pestszenterzsébeti munkásságához.

Dr. Osváth Gábor hódmezővásárhelyi presbiterünket Hódmezővásárhely város tanácsnokává választották meg. Szeretettel üdvözöljük.

Levelet hozott a posta egyik szórványban lakó hívünktől. Néhány mondatrészt kiragadunk belőle, hogy mások is hallgassanak erre a hangra: a levélírás nem kenyerem. Köszönöm a levelet, amivel megörvendeztetett. Én a jelenben és a jövőben is azon leszek, hogy gyermekeim megtanulják a mi hitünket, mert mást úgy sem adhatok nekik, csak ezt és szeretetet! Isten segítse, hogy a mi derék bányász testvérünk valóra is válthassa ígéretét.

Dunapatajon január 1-től kezdődően minden vasárnap istentiszteletet tartunk a templomban, hogy híveink lelkiéletét jobban szolgálhassuk.

A hódmezővásárhelyi templom orgonájának sípjait a világháború folyamán elrekvirálták. **Dr. Ormos Pál** főorvos, az egyházközség gondnoka háromszötven pengős költséggel most új sípokat helyeztetett el az orgonában, melynek hangja, most újra régi szépségében dícséri az Urat az istentiszteleteken **Boros Áron** tanító a gyülekezet közszeretében álló kántora szakszerű vezetése mellett. **Dr. Ormos Pál** gondnok szép adománya pedig bizonyítja annak, hogy az előjáró, nemcsak a cím viselésével, hanem adományozással és példaadással szolgál a vezetésére bízott nyáj körében.

Keekskeméten dec. 24-én tartott úrvacsoraosztással egybekapcsolva istentiszteletet **Ferencz József** lelkész. 22 helybeli és környékbeli hívünk járult az Ur asztalához, melyre egy szép asztalterítőt **Zilahy Andrásné** kiskúnfélegyházi unitárius máv. nyugdíjas testvérünk ref. vallású felesége adományozott. Az áldozatos cselekedet önmagában hordozza jutalmát.

Dunántúli körlelkészünk **Bartók Géza** karácsony első napján Polgárdiban prédikált és osztott úrvacsorát. Az istentisztelet végétével az összegyűlt hívek meglehangú levélben mondtak köszönetet egykori papjuknak. Jó-

zan Miklós püspöki vikáriusnak, aki a gyülekezeti ház renoválási költségeihez 700 pengős adománnyal járult hozzá. Másodnapján Balatonfőkajáron prédikált, ahol csajági híveink is megjelentek. 67-en vettek részt az istentiszteleten és 34-en vettek úrvacsorát, közöttük 15 unitárius.

A Kispesti körzet „Szegénygondozó Adománygyűjtő” könyvecskén az 1939. évben a következő összegek folytak be: özv. Reiner L.-né 16.50 P, Péterffy Gy.-né 12.— P, Bodor I., Barabás F., dr. Péterffy Gy. 6—6 P, Hidegkuti G.-né Kohajda I.-né 3.50 P, Novothny E.-né 3.— P, Benczédi D. 2.60 P, dr. Szabó I.-né, Tóth P.-né 2.50 P, Elekes B., vitéz Szőke L., Linhardt A.-né, Gál M., Sallaj Gy., Dénes F., Zsidi S.-né 2.40—2.40 P, Kovács I. 2.10 P, Csécs I. 2.— P, Gáspár M. 1.80 P, Sipos D. 1.60 P, Bertalan I. özv. Ürmössy S.-né 1.50 P, Fekete L. 1.40 P, Elekes G., Dévavári E., Hidegkuti I.-né, Patakfalvi L., Gothárd L. 1.20—1.20 P, Szent-Iványi Gy. —.80 fillér, Csernyi L.-né —.60 fillér, Kocsis I.-né, Derzsy Á.-né, Farkas K.-né, Klotzbir I.-né, Pásztor I.-né 40—40 fill. Hálás köszönet a megértő Lelkeknek. *Péterffy Gyula.*

ERDÉLY

Az Unitárius Közlöny megemlékezett **Józan Miklós** püspöki vikárius hetvenesztendő születési évfordulójáról decemberi számában s azt kívánja, hogy: „adjon a jó Isten még hosszú időn át erőt és egészséget, hogy gyönyörű munka mezején még sok babért arathasson az unitárius misszió érdekében”.

Az erdélyi Unitárius Közlöny c. havi szemlénket továbbra is **Benczédi Pál** vallástanár szerkeszti, akinek munkássága eddig is közmegelegedésre szolgált. Lapunk múlt számában a kolozsvári Keleti Ujság téves közlése után azt jelentettük, hogy az erdélyi Dávid Ferenc Egylet titkár-szerkesztői munkakörét dr. Fikker János teol. tanár vette át. Az ideérkezett lapjelentések alapján megállapítjuk, hogy a szerkesztői tisztelet továbbra is **Benczédi Pál** vallástanár látja el, míg az egylet titkári teendőit dr. Fikker János fogja végezni. Mindkettőjük munkásságára továbbra is Isten áldását kérjük.

Dr. Kiss Elek egyházi főjegyző missziói útja során meglátogatta két zsilvölgyi gyülekezetünket: Petrozsényt és Lupény-Vulkánt. Előbbi helyen **Weress Béla**, utóbbin a most teológiai professzorral megválasztott **Simén Dániel** a lelkész. Az Unitárius Közlöny nyomán feljegyezzük **Suka Sán-**

dor lupényi gondnok üdvözlő beszédéből a zsilvölgyi unitáriusok elképzelhetetlenül nagy áldozatkészségét. „Itt adózó hívünk összereszetének két százalékát fizeti egyházi adóba. Számokban kifejezve annyit tesz, hogy egy egyszerű napszámos testvérünk, kinek 3—4 tagú családja van — az egyke nem dívat — havi kétezer lei maximum keresetből 40 leit fizet egyháznak akkor, amikor más levonások meghaladják a havi 500—600 leit. És megfizeti egy lej híján. Napszámos híveink évi adója 480 — kb. 16 pengő — iparos testvéreinkké 600—1200 — kb. 20—40 pengő — bányászoké 700—1400 — kb. 23—43 pengő — tisztviselőké 800—2100 lei — kb. 26—70 pengő. Egyházközségünkben, ahol 55—70 között váltakozik az adófizetők száma, évi 60—70.000 lejes számadást mutatunk fel — kb. 2000—2400 pengő, vagyis adófizetőink fejénként átlagban évi ezer lejt — kb. 30 pengő — fizetnek. Ezenkívül aranykönyvünkben 5000—40.000 lejtig terjedő megajánlási összeget írunk be évente — kb. 150—1200 pengő.” Az önmagukban beszédes számok szégyenítsék meg híveink közül azokat, akik néha hangos szóval zúgolódnak az évi négy pengő minimális adóteher miatt.

Benczédi Pál: Erkölestan unitárius nézőpontból c. tankönyve a VII. középiskolai tanulók részére megjelent. Munkájában megállapítja a vallás és erkölcs viszonyát és arra a következtetésre jut, hogy az unitarizmus és a nemes értelemben vett erkölcsiség között zavaró tényező nincs. Egyházi irodalmunk szorgalmas munkását új könyve megjelenése alkalmából szeretettel üdvözöljük.

Az erdélyi Unitárius Naptár 1940 évi számában **dr. Mikó Lőrinc** egyházi titkár érdekes cikket írt „Az unitárius egyház húsz éve” címen. A naptárban sok szép és értékes cikk és kép jelent meg. A címlapon minden esztendőben egyik unitárius gyülekezetünk templomának képe látható. Az 1940 évi naptár címlapját a kolozsi unitárius templom képe díszíti, mert a tavalyi esztendőben ott adták el a legtöbb naptárt a hívek lélekszámához viszonyítva. **Bölöni Vilmos** lelkész szép munkájának bizonyítéka ez az egyházi iratmisszió. Az Unitárius Naptár egyes cikkeit az esztendő folyamán részletesen is ismertetni fogjuk. Ára 64 fillér. Kapható az Iratmissziónál.

Szerkesztői üzenet. Bujdosó cikkét és verseit érdeklődéssel elolvastuk, — de ismeretlen munkatárstól elvi szempontok miatt nem közlünk semmit sem.

Istentiszteleti sorrend 1940. február hóban.

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végzi
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	R 1, 11, 18	d. e. 9	Szent-Iványi S.
" " "	25	" "	Barabás István
" " "	4, 18	d. e. 11	Barabás István
" " "	11, 25	" "	Józan Miklós
" " "	11	este 6	Józan Miklós
" " "	18	" "	Barabás István
" " "	25	" "	Szent-Iványi S.
IX, Hőgyes Endre-u. 3. (Misszióház) (Rakos utca)	11, 25	d. e. 10	dr. Csiki Gábor
" " "	4, 18	" "	Ferencz József
" " "	5	este 8	Szent-Iványi S.
B) Körzetekben:			
X., Máv.-telep. Prot. Imaház	4	d. u. 4.	Józan Miklós
" " "	18	" "	Ferencz József
C) Pestkörnyéken:			
Csepel, Templom-u. isk.	11	d. e. 9	Pethő István
Kispest, Hungária-uti isk.	4	" "	Pethő István
" " "	18	" "	dr. Csiki Gábor
Pestszenterzsébet, Erzsébet-u. iskola . .	25	" "	Pethő István
Pestszentlőrinc Unitárius templom . .	4, 18, 25	d. e. 11	Pethő István
Rákospalota, Máv. telepi iskola . .	11	" "	Szent-Iványi S.
Sashalom, Kossuth-téri iskola . .	4	d. u. 4	Ferencz József
Ujpest, Deák Ferenc-u. polg. isk.	11	" "	dr. Csiki Gábor
" " "	25	" "	Kereki Gábor
D) Vidéken:			
Debrecen, Hatvan-u. 24. Unitárius templom . .	4	d. e. 10.	dr. Csiki Gábor
Dunapataj, Unitárius templom . .	4, 11, 18	d. u. 5	Kereki Gábor
" " "	25	" "	Ferencz József

Biblia órák:

Unitárius lelkesi iroda	1, 15	este 7	Szent-Iványi S.
V., Koháry-utca 4. . .	22, 29	" "	Szent-Iványi S.

NB! Aláhúzott dátumokon úrvacsoraosztás. — Egyházi adó befizetését azért szorgalmazzuk, hogy végső esetben ne kelljen hatósági behajtáshoz folyamodnunk. Pénztáros: Zsigmond Lőrinc. Hivatalos órák: délelőtt 9—1, délután 4—6. Pénzbeszedők: pesti oldalon: Lux Ernő, budai oldalon: Varga Jenő. Kérjük híveinket,

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő és kiadó: Ferencz József
Társszerkesztő: Szent-Iványi Sándor

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 117-529.

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj egy évre 4— P.

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség

A lap elfogadása előfizetésre kötelez.

fogadják őket megértéssel. Ugyanők átvehetik a lelkesi nyugdíjalapra küldött adományokat is. — Egyházközségünk csekkszámájának száma: 30.400.

HIVATALOS RÉSZ.

Lelkesi nyugdíjalapra 1939. december folyamán beküldött kegyes adományokat az egyház nevében hálás köszönettel nyugtázom: N. N. Debrecen (dr. Csiki G. útján) és dr. Péter Aladár Orosháza 10—10 P, vitéz Filep József, Baja 5 P, Csatka Jenő, Sopron 4 P, Kovács Lajos lelkes és Hódy J. Györgyné 3—3 P, Pongrácz Vilma 250 P, dr. Surányi Ede és Sófalvy Sándor 2—2 P. Kádár Ferenc, B. Páll Mária és Tiboldi Gyula Szolnok 1—1 P. Összesen 44 P 50 fillér. Ezzel együtt a mult. 1939-ik év folyamán begyűlt kegyes adományok végösszege: 1598 P 79 fillér. Ami a mi viszonyaink szerint igen tekintélyes összeg. Hálásak vagyunk a nagyobb tételekért, de ugyancsak hálásak vagyunk a kisebb tételekért is, amelyek úgyszólván hónapról-hónapra beérkeznek. Az ügy — jól tudjuk — minden támogatást megérdemel. Kérem és várom a további szíves adományokat: „Aranykönyvünk“ 200 oldalból áll s ebből még csak 27 oldal telt be. Hitrokoni szíves üdvözléssel Józan Miklós püspöki vikárius.

UNITÁRIUS IRATMISSZIÓ

V., KOHÁRY-U. 4. I. E. S.

nyitva szerdán délután 4—6, pénteken délelőtt 11—1 és vasárnap délelőtt 10—11 órák között.

Ima és énekeskönyvek, tankönyvek.

ÜVEG és porcellán szaküzlet

Bp. IV., Párisi-u. 2. (Váci-u. sarok)

T.: 384-289. MÁTÉ ZOLTÁN

ÜRMÖSSY ÉS EÖRDÖGH

Férfi és női szövetek, selymek, siffon és vászonárúk. Esőkabátok. Szőnyegárúk.

IV., Petőfi Sándor-u. 3. az udvarban

Utánaküldés kizárva!

Uj cím: